

Predgovor

Železniki so bili dolga stoletja pomemben železarski kraj s trškimi pravicami. Tod so živeli tudi pomembni in premožni možje, predvsem fužinarji. Fužinarji so bili lastniki fužin in plavža. Iz njihovih vrst so prišli pravniki, duhovniki, učitelji, ki so zaznamovali svoj čas. Oglejmo si življenje v Železnikih iz zornega kota fužinarjev. Postavimo se v leto 1622, ko se je fužinar Jurij Plavc na vso moč trudil za samostojno župnijo. Dve leti prej so Železniki skoraj v celoti pogoreli, zato je bila pot do župnije vse prej kot lahka. Zgodba se odvija v Gorenj koncu, v Plavčevi hiši, ki je danes muzej. Za skelet zgodbe so

vzeti zgodovinsko potrjeni podatki.

Zgodba nas tudi opominja, da nikoli ni bilo lahko in da je za spremembe potreben pogum. V zadnjih letih smo v Železnikih dobili dva obnovljena trga in urejene hiše z originalnimi arhitekturnimi elementi so postale vrednota. V stari del Železnikov moramo vnesti življenje. Korenine in identiteto kaže iskati v petstoletni tradiciji taljenja in predelave železa. Staro jedro mora vsaj nekajkrat na leto zaživeti v svoji železarski obleki. Na ta način bomo kraju dali privlačnost, sami sebi pa identiteto in ponos.

Boj fužinarja Jurija Plavca

Zgodba o pokončnem fužinarju Juriju Plavcu in njegovem boju za samostojno župnijo Železniki

Jože Tavčar

Povzetek

Žebjarji zaključujejo delovni teden v vigenjcu. Svojemu fužinarju oddajo nakovane žeblje in prejmejo cajne. Med seboj se pogovarjajo o delu in kako težko je priti v Selca k sv. maši. Uglednega fužinarja Jurija Plavca nagovarjajo, naj kaj stori, da dobe Železniki lastno župnijo.

Pri fužinarju Juriju Plavcu doma teče pogovor o poslih. V nadaljevanju gospod Plavc prepričuje fužinarja Gašperja Plavca in Dermotha, naj ga podpreta v boju za samostojno župnijo. Požar leta 1620 je povzročil veliko škodo in vsi še vedno čutijo posledice. Zvečer se mora Jurij Plavc braniti pred očitki žene Uršule, ker dela samo za novo faro, za svojo družino pa mu ni mar.

Hči Jurija Plavca Barbara se je omožila k rodbini Warl. Vsak fužinar je moral dokazati svojo sposobnost in podjetnost. Zakonca Warl ne moreta spat. Teža finančnih težav in preživetja ju preveč bremeni. Vneto iščeta rešitve, kako prebroditi težave.

Na koncu fužinar Jurij Plavc pri oglejskem patriarhu vendarle uspe pridobiti listino o samostojni župniji. Listino ponosno predstavi Železnikarjem. V Gorenj koncu skupaj z žebjarji kujejo načrte za naprej.

Kulturno društvo Scena je igro uprizorilo ob otvoritvi prenovljenega trga pred cerkvijo sv. Antona v juniju 2013. Izvedene so bile še štiri ponovitve.

Povzeto po gledališkem listu izvedene uprizoritve:

Fužinar Jurij Plavc

Žena Uršula Plavc

Fužinar Gašper Plavc (brat Jurija Plavca)

Fužinar Hans Warl

Žena Barbara Warl (hčer Jurija Plavca)

Fužinar Dermotha

Služkinja Tona (pri fužinarju Juriju Plavcu)

Potovka Mica

Žebjar Jaka

Žebjar Štefan

Žebjar Franc

Tovornik Tine

Otrok Janez

Nočni čuvaj

Vodnik konja in lastniki

Matej Šubic

Nika Weiffenbach

Žiga Pirih

Roman Megušar

Helena Kuhar

Andrej Frelih

Judita Olič

Tanja Kokalj

Jani Marenk

Urh Demšar

Rok Benedičič

Martin Pintar

Luka Šubic

France Tušek

Janez Guzelj, Damijan Lavtar, Ana Demšar

Režiser

Robert Kuhar

1. dejanje

V prvem dejanju je predstavljeno življenje žebjarjev. Prične se v vigenjcu ob kovanju žebjev. V nadaljevanju je prikazana predaja žebjev fužinarju Juriju Plavcu. To je eden redkih stikov med mojstri žebjarji in fužinarjem. Med oddajo žebjev žebjarji prejmejo cajne za naslednji teden.

Žebjarji se pogovarjajo o neizpolnjeni želji po svoji lastni župniji. Pohvalijo fužinarja Plavca, ki je med drugim ključar, ker je uspel, da se je v Železnikih uredilo lastno pokopališče. Fužinarja Jurija Plavca nagovarjajo, naj kot ugleden mož stori tudi kaj za novo župnijo. Ob koncu prizora tovarniki naložijo barigle z žebli na konje in se odpravijo na pot.

1. dejanje se dogaja v letu Gopodovem 1621.

Žebljarska mojstra Štefan in Jaka zaključujeta delo v vigenjcu. Odpravljata se k svojemu fužinarju Juriju Plavcu oddat žebje, ki sta jih čez teden skovala s svojimi pomočniki.

Žebjar Jaka: Bogdej, Štefan, koko gre?

Žebjar Štefan: O, Jaka, bogdej. A koko gre? Težko glavo mam. Hvala bogu, de-j sobota. Včerej sem čez dan drva nabiral. Poj sem prot večeru tou malo počit, pa-j bil tak lagoj na Logu, de nisem nič zaspal. Tako me-j imel, de-b vstal pa pregnal navardjance, pa kaj, k-nič na zaleže. Sam smejal b-se mi.

Žebjar Jaka: Tud jest sem za to, de-j od petih popoldne naprej u Gorenj koncu mer. Kaj k-smo v ist hiš žebjarji pa cimparmani, k-ponoč lohk spijo. Vidm, de žeble težko neseš, a ste dobar koval ta teden?

Žebjar Štefan: Ja, trdo smo koval. Pomočnik je bil priden in se pozna. K-bom pomočnika plačal, pa poravnal za oglje, moko, pa cimar, pa na bo nič več ostal. Toko de na vem, če se splača imet pomočnika. K-bo moj Janez lohk za kladu parjel, bo drgač.

Žebjar Jaka: Ja, trd čas so. Bomo videl, koko bo z delom za naprej. Sej gospod Plavc znajo kšeft dobit. K-se zima napove, se živlene povsod ustav. Na zalogo pa noben noče delat.

Žebjar Štefan: Men se zdi, de k-so gospod Plavc hčer Barbaro omožil, de so še bol začel prtiskat na nas. Pravjo, de hčer dote še ni izplačal. Menda so ta mladga Warla na Hrvaškem okrog parnesl za deset tovorov in zdej kar ne more prit ven iz dolgov.

Žeblijar Jaka: Ti naš fužinarji tud niso nikol zadovoln. Kar naprej b-grabil pa grabil. Žeblarji pa to gor plačamo, trdo delamo in komaj ostane kej za v lonc dat. Probal se bom za kakšn del zment. Zakuga-b zdejle delal na pol, čez dva mesca bomo pa delal cele dneve, pa še na bo dost. Sej žebliji čez zimo lohk mal počakajo na lagarju.

Žeblijar Štefan: Men se pa zdi, de so gospod Plavc pameten mož, in res se čudim, de se z lastno hčerjo na more zment. Pa sam je najbl napletal, de se-j glih k Warlm omožila. Zdej majo oboji skup že pet deležev plavža in si lohk pomagajo med sabo. Ne boj se, oni bojo že tok naredl, de bo zane dobar.

Žeblijar Jaka: Ja, prav čedna je tale Barbara in tud kot otrok je bla parpravna. Toko de jo Warlu ni blo treba zlo ponujat. Je pa pr ta velkmu fužinarju gor zrasla in prav gotov-b velka gospa rada tud ostala.

Žeblijar Štefan: Veš, Warl je mel Barbaro že prej zamerkano. Samo pregnan je toko in sploh ni kazal, de mu-j všeč. Na tak način se-j lohk za boljš doto zmenu. Že prej mu kšeft ni šou in mu vsak goldinar prov pride.

Žeblijar Jaka: A-s ti vedu, de-j Barbara rada vidla kovača Lojzeta, k-dela pr plavžu na Racovniku? On ma postavo kot David iz Svetga pisma. Sej k-je punca pršla k pamet in se-j zavedla, kdo je, je blo hitr konc.

Žeblijar Štefan: Ja prov gvišn. Ludje ne pomnejo, de-b kdo od fužinarskih družin moža al pa ženo med žeblarji iskal.

Otrok Janez: Bogdej, oča. A-j blo dons fest vroče u vigencu?

Žeblijar Štefan: O, Janez, a-s bil priden? Pej mat povedat, de pridem koj, sam žeble še obrajtamo.

Otrok Janez: Verjamem, de-j blo fejest vroče, k-majo pa oča na ta zadnji zračnik.

Žeblijar Štefan: Presnet mulc, druge koj vidš, sam-s pa kot strašil. Koj domu!
Mogu sem se na en cajn zataknt, pa tud platn je že znučan.

Žeblijar Jaka: Tale tvoj Janezek je pa živ. Bogu zahval, de-j zdrav. Še mal, pa bo lohk za kladu parjel.

Žeblijar Štefan: Ja se mi zdi, de-sm ga glih kar še u zibki okrog nosil. Jaka, kulk ste pa nakoval? Koko je z Jero? Včerej jo nisem videl v vigencu.

Žeblijar Jaka: Ja jest mam pa žeblov točn tulk, kot jih moram oddat glede na cajne. Pri kovanju sem se trudu in nisem kale delov. Ostalo mi je nekaj žeblov in jih bom ob prvi prilik s kmeti za ocverke zamenjal. Če ne bo šlo pri kmetih, se bom s tovarniki zmenu in bodo oni prodali. Ti, a si slišov, de-j Matijovcov Tone vse cajne ponucal za ta nov kozovc u Megušnc? Menda de-j dobu celo dežo zaseke pa klobase. Prov zanima me, koko se bo dons s fužinarjam Koflarjam zgovoru, koko de nima žeblov.

Žeblijar Štefan: A zdej pa vem, včerej je Tone u Warlovem vigencu žeb-larje za cajne spraševal. Do božiča je reku, de jih bo vrnu, klobas pa ni nič omenjal.

Res b-blo dobro, če-b kje kej dodatnega železa dobil. Človk b-mirn spal, če b-lohk mal paršparov za hude dni. Fužinarji nas držijo na kratk: pri njih dobimo želez, hrano, streho nad glavo. Vse, kar zaslužmo, jim prne-remo nazaj. Dokler smo zdrav, že gre. Srce me boli, k-gledam odslužene žeb-larje, koko fužinarje prosjo za kos kruha.

Žeblijar Jaka: To se res mormo zment, de nam bojo več kale priznal. Četrtna je premal, vsaj tretina b-bla potrebna; tko j-blo tud že včash. Poj b-pa bolj mirn delal in ta spretni b-še kej zraven zaslužil. Moja Jera je bla včerej toko slaba, de-j doma ostala, in sva se s pobam sama dajala. Sej veš, še kakšn mesc, pa bo rodila. Bog dej, de b-blo vse v redu. Ne vem pa, če bo Jera jutr lohk šla k maš. Sej veš, do Selc je zano predeleč.

Žeblijar Štefan: Tud če j-človk zdrav in če nič dol na pada, je deleč. Cokle so parpravne za u vigenc, ne pa za dolgo hojo. Za fužinarje pa tovarnike ni težko, k s konji grejo. Ja če-b človk gojzdarje al pa škorne imel, b-blo že boljš.

Žeblijar Jaka: Ja res je pa velik uredn, de smo dobil svoj britof. Prej se človk ni več mogu spočit, sej so pogrebi po cel dan trajal. Zdej je pa vse tu par svetmu Antonu. Še posebej pozim je to velik uredn.

Žeblijar Štefan: Toko se mi dobar zdi, kadar u začetku mesca fajmoštar iz Selc pridejo u Železnke mašo nardit. Se mi zdi, de tud otroc fajmoštra čist drgač poslušajo. Kadar gremo u Selca, so od poti toko zmatran, de med sveto mašo kar zaspejo.

Žebjarja Štefan in Jaka prideta do fužinarja Jurija Plavca, ki prevzema žeblje (tehta) in daje delo za naslednji teden. Kovači in fužinarji so živeli ločeno – naj se čuti distanca in zadržanost med njimi. Žebjar Francl ravno zaključuje tehtanje.

Fužinar J. Plavc: Za ta teden bo pa 104 funte. Pa poglejmo, kolk cajnov je to. Kujte pa sam ta male žebke z glavo na dva peresa. Pogledajte, tale žebel vzemite za mušter. Rajš nej bojo mal daljš kukar krajš, de bo skodle dobar držal.

Žebjar Francl: Gospod Plavc, par nas je pa ta starejš poba Jure začel kovat. Prov ponosen sem nanga. Sej vejo, mlad je še, uči se in več kale nardi. A se-b lohk dobu še kakšn cajn? Sej ne fehtam, nej kar zapišejo, sej žeblov bomo tud več naredl.

Fužinar J. Plavc: Ja veste, zdej pred zimo del povesod zastane pa se na proda. Če dam vam več za delat, bojo drug žebjarji dobil manj. Vzemte pa en cajn za sina Jureta. Poskrbte, de se že mlad navad dobar delat.

Žebjar Francl: Boglonej, gospod Plavc, pa zbogom.

Žebjar Jaka: Bogdej, gospod Plavc.

Žebjar Štefan: Bogdej.

Fužinar J. Plavc: Kar naprej.

Žebjar Francl: Pa še tole b-reku. Prejšni teden smo teto Johano pokopal. Ta zadne cajte j-tokole govorila: "Zdej k-mamo britof tud pr svetmu Antonu, me pa prou nič na skrbi umret. U svoj zeml bom počivala, pa ta domač bojo vsak dan lohk par men."

Železnkarji smo gospodu Plavcu res hvaležn, de so se dajal, de smo do svojga britofa pršli. Vsi vemo, de-j take stvari težko spreminat in de sam ta ugledn gospodje lohk nekaj nardejo.

Žebjar Jaka: Ja, gospod Plavc. Tale britof je pa res velik vreden. Odkar so naš predniki postavl kapelo svetmu Antonu, se-j že govoril o tem. Gospod Plavc, a se ne-b dal naredit tud, de-b mi u Železnkih imel svojo faro pa svojga fajmoštra.

Žebjar Štefan: Naš tovorniki, ki gredo dol na Lašk, vedo povedat, de ma dol vsaka večja vas svojga fajmoštra. Men se zdi, de nas je u Železnkih velik in de bi lohk svojo faro imel. Gospod Plavc so ključar in ugledn mož. Če bo kdo prpelal fajmoštra v Železnike, bo to gospod Plavc.

Žebjar Jaka: Lanski let so se u Kropi zmenili, da so svojo faro dobili, pa manj duš majo, kot jih je u Železnikih. Kaj če-b pri nas štel še duše po okoliških vaseh. To pa ne smemo pustiti, da-b bli Kroparji več, kot smo Železnkarji.

Gospod Plavec, trdi se dela in težko se skozi teden pride. Ja, če-b žebjarjem rekel, da gre za lastno faro, b-vsi skupej stopili in b-vsaki dal tudi ta zaden krajcar.

Fužinar J. Plavec: Pot do lastne fare je težka, to mi že leta na da spat. Loška gospoda se na vse načine brani. Za njih je vsaka fara ena sama koštanca. Še nekega rodov nazaj so naš očetje hodili k maši u Loko na faro; štir ure hoda u eno smer. Velik boljše je, odkar je selška fara – zdej hodimo slabo uro, je pa še zmerej deleč.

Žebjar Štefan: Res na vem, a so res samo goldinarji voržoh. Sej če bo fajmuštar tukej, bo sveta maša tudi med tednom in se bomo ljudje poboljšali. Gospoda b-moralo vendar želeči, da ma dobre ljudi. Pridni, bogoboječi farani so najboljši žebjarji, nobenih lumparjev ne špičijo. Sej za fajmoštra pa faro bomo mi plačevali, ne kdo drug.

Fužinar J. Plavec: Povem vam, da bomo za časa našega življenja Železnikarji svojo faro imeli. Samo vztrajati mormo, pa skupej mormo držati – in to vsi, od fužinarja do žebjarja.

Zdaj pa se lotimo kšefta. Če bodo kšefti šli dobar in bo dost dela, bomo tudi do svoje fare prišli. Tovorniki gredo že doli na pot, pohtimo.

Žebjar Štefan (obrne se proti Jaku): Sej sem jest vedu, da gospodu Plavcu ni vseeno zavoljo fare. Če bodo ugledni in bogati fužinarji za to, nam bo pa gotov uspel.

V nadaljevanju pride tovornik s konjem, ki ima na konju že pripravljene sode (barigle).

Tovornik Tine: Bogdeji, gospod Plavec. Bršlanov Franc je djal, da se zlo mudi. A sem prav zastopu, da gospod Lamberg na gradu Kamen streho rihtajo in žeblje nucajo?

Fužinar J. Plavec: Res je, jutri do večera morata biti dva tovara na gradu Kamen. Kroparski tovorniki so šli dva dni nazaj na Hrvaško, pa nimajo nobene zaloge. Zdej mamu priliko, da pokažemo, da so železnikarski žebjarji ta najboljši na Kranjskem. Na hodite skozi Kropo pa Kamno gorico, da ne bo kašne vroče krvi. Za nazaj počakajte, da se dan nardi, zavoljo roparjev.

Tovornik Tine: Sej kroparski tovarniki gredo tud tu skoz na Lašk in jih par gmah pustemo. Drži pa, de tukej okrog svojih žebļjev ne ponujajo. Gospod Plavc, a ste za ceno že kej dejal?

Fužinar J. Plavc: Nastavi 40 krajcarjev na taužent žebļjev. Pogajajte se. Gospod Lamberg so v stisk s cajtam, streho rihtajo pa zima bo zdej zdej tu. Rad bodo plačali nekej več. Pa zmente se tudi za naprej. Če bodo naročili za šter tedne naprej, ceno lohк spustete. Grad je velik in spomladi bodo gvišn naprej delal.

Tovornik Tine: Bom jest kar z dvaunšterdeset zastavu. Bršlanovcova Mica prav, de Lambergarji velik kšeftajo pa de rad glihajo. Bol gvišen bo še kešen nov kšeft, če bodo žebļi dobr, pa de bojo kontent, k-so še dober zgļihal.

Štefan, pa dejva žebļe pogledat. Al s-kej ahtov, de je tud pomočnik dobar koval?

Žebļjar Štefan: Pr men na bote slabga žebļja najdl. Pomočnik res še ni taužentar, kar nakuje, je pa kot od ta najboljših mojstrov. Ta teden smo koval samo žebļe za šinklne, toko, kot je blo naročen.

Fužinar J. Plavc: Dejmo zvagat, de zaključmo in gredo tovarniki na pot, de jih ne bo noč lovila. Zapisan je, de-j blo cajnov za 105 funtov. To pomen, da žebļjev mora bit vsaj 77 funtov. Še te žebļje dejte zraven in pojdite na pot.

Jaka in tovarnik Tine nalagata žebļje na konja, gospod Plavc in kovač Štefan sta v ospredju, žebļjar Jaka se še vključi v pogovor.

Žebļjar Štefan: Gospod Plavc, mojmu pomočniku, sinu od Grošlovga Pavla, gre del dobar od rok. Po očetu je spreten in močan. Tako de-b lohк precej več cajnov predelal. Saj vejo, plačat ga moram. Če pa nau dost dela, se-m ne bo sešlo in bo fant moral proč. Fanta se mi škoda zdi.

Žebļjar Jaka (pomaga žebļjarju Štefanu): Nevarno je, de-b fant začel pohajaj, ... pa ta zelenga pit. Verjetn, de-j po očet tud do pijače nagnjen. Pijača je nesrečnega Pavla tako hitar u grob spravlja.

Fužinar J. Plavc: Ostanimo za ta teden pr 105 funtih. Bomo videl, kakšne novice prinesejo tovarniki z gradu Kamen. Če b-ga pa res moral dat preč, mi pa povejte. Bom pogledal pri drugih mojstrih, ča ga-b kdo vzal. Fanta je res škoda, de na-b delal.

Žebliar Jaka: Tole smo pa mi nakoval. Vse cajne smo predelal. Žena Jera je bolna, pa-j včeraj počivala. Jest sem fejest delal in se-j sešlo. Gospod Plavc, u ta zgornem vigencu je ogla sam še za en teden.

Fužinar J. Plavc: Dobro. Verjamem, da so žebli dobro nakovan, pa jih ne bova gledala. Pa stehajva cajne še za naprej ...

Luči se postopoma ugasnejo.

2. dejanje

Prizor se odvija pri fužinarju Juriju Plavcu doma. Pogovor teče o poslilih in fužinar Plavc nagovarja druge fužinarje, naj podpirajo njegove korake pri boju za samostojno župnijo. Ostali fužinarji obljublajo pomoč, kaj konkretnega pa ni. Dvomijo, da bodo uspeli. Velik požar leta 1620 je povzročil visoke stroške in vsi morajo zategovati pas. Jezijo se tudi na kanonika Pucherja v Škofji Loki, ker brani, da bi se postavila nova župnija.

Komentar: Fužinarji so izobraženi možje, zato govorijo z manj narječnimi izrazi.

Fužinar J. Plavc: No, potem sva se glede taljenja v plavžu v Gorenj koncu zmenila.

Vi talite v začetk decembra, mi pa v drugem delu. Snega ni blo in nam rude ni ratal ta prav cajt spravt dol z Ratitovca.

Fužinar Dermotha: Ja, velja. Mi imamo zadost rude. Boste nam pa vi pomagal, če bomo v podobni zadregi.

Fužinar J. Plavc: To se pa zastop, da si bomo med sabo pomagal. Že toko je dost nadlog z vseh strani, fužinarji res moramo skup držat. Tona, prinesite še en bokal vina.

Pomočnica Tona: A ta rdečga iz Vipave?

Služkinja Tona pride in postreže.

Fužinar Dermotha: Za mene ni treba, doma me čaka še delo. Jutri odajam davke in moram naredit obračun. Zato rabim frišno glavo.

Fužinar J. Plavc: Tega vina iz Primorske se ne smeš branit. Po temu vinu boš jutri še bolj spočit. O plavžu sva se zmenila. Zdaj imam še eno sila važno stvar za Železnike.

Fužinar Dermotha: Kar na dan z besedo.

Fužinar J. Plavc: Vsako nedeljo, k-grem k svet maš v Selca al pa kam drugam, me boli srce. Mislim si: "Tolk je majhnih in manj pomembnih krajev, kot so Železniki, pa imajo svojo faro in fajmoštra." Če hočmo svojo faro imet, moramo fužinarji skupaj stopit in jo kar zahtevat. Tako so naredil tud Kroparji.

Po krajšem razmisleku odgovori.

Fužinar Dermotha: Ja, gospod Plavc, to bo držal. Imejte pa vendar mal potrpljenja. Nismo še poplačal vsega od požara dobar let nazaj, sedaj pa naj bi že v nove dolgove silel. Sej dobr veste, koliko so koštal ta nov vigenci pa hiše. Pomoč je hvala Bogu prišla iz cele Kranjske. Ko se popravlja in gradi, delo in kšefti stojijo in to se nikol ne nadoknad.

Fužinar J. Plavc: Pa saj se ne pogovarjamo o novi cerkvi, samo za faro pa fajmoštra se gre.

Fužinar Dermotha: Men se pa zdi, de kanonik Pucher iz Loke nikol ne bo dovolil, da bi novo faro delal.

Fužinar J. Plavc: Je pa toko: če bomo čakal na čase, ko nam bo goldinarjev ostajal, ne bomo nikoli prišli do svoje fare. Najprej si moramo rečt, da jo res hočmo. Dva ta velka plavža imamo, svojo faro si prav gotov zaslužmo.

Fužinar Dermotha: U Lok delajo tako, kot jim u Freisingu naročejo. Za Freising je pa loško gospostvo predvsem to, de davke pobirajo. Odkar je v nemških deželah vojna med luterani in katoliki, pa še bolj pritiskajo na nas. Zakaj bi se zaletaval in si razbijal glavo? Počakajmo na cajt, ki bo bolj odprt za kej novga.

Fužinar J. Plavc: Jest pa mislm, de pot do lastne fare ne gre prek Loke al pa Freisinga; gre prek Ogleja. Mi spadamo pod oglejskega patriarha in oni nas bodo boljš zastopil, vidijo nas kot verne duše in ne le kot tlačane.

Pomočnica Tona: Gospod Plavc, njihov brat Gašper so se najavl. Ali naj jih spustim noter ali rečem, nej počakajo?

Fužinar J. Plavc: Fara v Železnikih je pa skupna zadeva. Kar notri nej pride. Tona, prinesite še en glaž.

Fužinar Gašper P.: Bogdej. O, pozdravljen gospod Dermotha. Sej se mi je zdel, de slišim znan glas. Kaj bo dobrega?

Fužinar J. Plavc: Kar naprej. Pogovarjava se, kako bi prišli do svoje fare. Če nas bo več, bo šlo hitrej. Loška gospoda nam povsod nagaja. Z lastno faro v Železnikih se bomo fužinarji laže zase postavil.

Fužinar Gašper P.: Ja, to pa drži. Kar se v nedelo s prižnce pove, to ljudje vzamejo zlo zares. In ta selšk fajmoštar je pod vplivom loške gospode.

Fužinar Dermotha: Sej imate prav. Drži pa tud, da se ni za bat, de u Železnikih ne bi bli za novo faro. K-bomo imel v rokah kakšn papir s pečatom, bomo že skup stopil.

Fužinar Plavc razpne listino.

Fužinar J. Plavc: Velik poti sem že naredu, bil sem petkrat pri patriarhu v Vidmu in vsaj desetkrat pri nadmašniku v Kamniku. In moram rečt, de čutim, de se mehčajo, de zastopjo naše potrebe. Kar rabm, je podpora vas fužinarjev. Važn je, de se razve, de lastno faro hočmo vsi Železnkarji.

Fužinar Gašper P.: Men se pa zdi, de bomo do fare lažje prišli postopno. Poglejte, če bi v Selcih dobil še enega kaplana, k-bi hodil v Železnike al b-clo živel tukej, b-blo že drač in tud ta lošk kanonik Pucher bi bil za to.

Fužinar J. Plavc: Ne, ne! V to pa ne verjamem! To bo en sam mišmaš, k-se ne bo vedel, kdo pije in kdo plača. Kdor ne zahteva tega, kar mu gre, ne dobi nič. Če naši očetje ne bi zahteval trških pravic, jih gotovo še dons ne bi imel.

Če bomo prepričal patriarha v Vidmu, bo tud loška gospoda mogla to sprejet.

Fužinar Dermotha: Ja, za Selca se je blo laže dogovort, k-so toko deleč stran od Loke pa na sred doline so. Toko da so Selca za velik vasi okrog res prpravna lega in ni treba več host v Loko na faro. Pa tud drugačn cajti so bli.

Fužinar J. Plavc: Selca tud niso središe sveta. Živlene gre naprej. Poglej Železnike dons, množino hiš in duš. Fajmoštra je potrebno približat ljudem. In v Železnikih mamu tolk ljudi, da ga res rabmo.

Fužinar Gašper P.: Roko na srce. Fajmoštar bo mogu tud jest, in to košta. Res je tud, da če Železnikarji ne bomo hodil v Selca, se bo to pr ofru poznal. Zato so vsi proti.

Fužinar J. Plavc: Loška gospoda razmišlja zelo na kratk. On bi še zme-rej imel sam eno prafaro u Lok za obe doline, de blo za glavarja več gol-dinarjev ostal.

Bližina fajmoštra naredi ljudi bolj odprte in sigurn sm, de bomo žeb-ljarji svojega fajmoštra bolj podpiral k enga, k-pride komej enkrat na mesec naokrog.

Fužinar Dermotha: Bojim se, de k-bo oglejsk patriarh na karto pogle-dal, kje ležijo Železniki in kje Selca, bo videl, de je to zlo skupej in de res ni potrebe po nov far.

Fužinar Plavc se razburi in vstane, jezno odvrne:

Fužinar J. Plavc: Na karti že. Pejte v coklah v Selca pa nazaj, pa boste vidl, kako je to daleč. O, kolk časa gre za te dolge poti v Selca in nazaj. Kar pomislite, kolk b-se v tem cajtu lahk nakoval. Kdor zna rajtat, že ve, de je najcenej imet svojega fajmoštra.

Fužinar Gašper P.: Ja, rajta pa fužinar drugač kukar lošk glavar al pa fajmoštar u Selcih. Zamišljeno doda: Le koko vse skupej prepričat, de res rabmo svojo faro?

Fužinar Plavc dostojanstveno vstane in občasno pogleda na listino v rokah. Z zanosom pove:

Fužinar J. Plavc: K-sem bil nazadnje pri patriarhu, sem mu razlagal, kako res rabmo službo božjo v Železnikih. Poglejte, vse imam zapi-san. Štiristo kovačev zavolo slabe obleke v slabem vremen ne more prit do svete maše. Če pa štejemo še okoliške vasi pa otroke, je pa to dva taužent duš. Za povrh so na poti do Selc gore, iz njih se vale skale in zemeljski plazovi. Tečejo hudourniki, ki odnašajo mostove, pozim je pa velik snega. Dela se škoda in greh, ker ljudje ne morejo do službe božje. Še posebej hudo je, k-vsak let več otrok brez svetga krsta umre.

Fužinar Dermotha: Bo držal, to ste pa dobro povedal. Se bojo patri-arh že omehčal.

Fužinar J. Plavc: Pravzaprav je tako, odkar so sto let nazaj cesar Maksimilijan ukazal, da so gozdovi in rudniki od države, od takrat so težave. Loška gospoda noče zastopt, da so cesar gmajno namenil za fužine.

Fužinar Gašper P.: Če bi se rudarskega reda vsi držal, na-blo težav. Tako si ga pa vsak po svoje razlaga.

Fužinar J. Plavc: ... Ta mal človek pa to gor plača. Loška gospoda u gmajn tle okrog nove grunte dela in kmete hujška prot žebelarjem. Mi pa gmajno rabmo, če hočmo rudart, ogle delat ... in nazadnje davke cesarju in škofu plačvat. Za svoje pravice se bomo moral borit.

Fužinar Dermotha: Skrbi me pa, kaj bo ratal iz vojne med katoličani in luterani. Davkov bo sam še več in ta freisinšk škof bo hotel svoje. Zdej so v stisk in naša fara pa fajmošter jim je ta zadna briga.

Fužinar Gašper P.: No, kar se tiče železnkarske fare: Ja čist gotov, da smo vsi za to. Za tist denar, ki ga u Selca in Loko znosimo, b-prav gvišn lohk imel tud svojga fajmoštra. Koštal nas ne-b prav nič več.

Fužinar Dermotha: Nas ne, sam lošk glavlar je pa prepričan, da bo nje-mu manj ostal. Upiral se bo do konca.

Fužinar Gašper P.: Če se naš Jurij u nekej zažene, ga ne ustav nobena stvar. Mene skrbi, da se s kupčijo ne utegneš več dajat. Če greš do oglejskega partiarha, te dva tedna ni nazaj. Kdo se bo pa brigal za fužino in kšeft? Brez gospodarja par hiš je hitr ke j narobe.

Fužinar Dermotha: Ja, kupčije delat pa dons ni hec. Kar poglejmo Chomarja al pa Renza. Zapufala sta se, robe dvakrat nista dobila plačane, pa sta zabredla. Vse sta predala, potem je šel en u Lublano, drug pa na Dunaj.

Fužinar J. Plavc: Fužinarji pa samo ta najbolj žilav ostajamo.

Fužinar Gašper P.: Midva z bratom si pomagava in je koj laži.

Pomočnica Tona: Bogdej, upam, da na motm. Pozn je že, pa blo verjetn najbolj, da večerjo nardemo kar za vse.

Fužinar Dermotha: Res je že pozno. Kot sem rekel, gospod Plavc, lahko računate tudi na mojo pomoč. Sedaj pa grem. Zbogom.

Pomočnica Tona: Ne preganjamo vas. Dost hrane mamó za vse.

Fužinar Dermótha: Zbogom.

Vsi ostali: Zbogom.

Pomočnica Tona odide nazaj v kuhinjo.

Fužinar J. Plavc: Zbogom in še kaj se oglasite.

Fužinar Gašper P.: Glede žebíarjev bi se rad še nekaj pomenil, zato sem pravzaprav pršov.

Fužinar J. Plavc: Kar na dan z besedo.

Iz kuhinje se zasliši ropot.

Pomočnica Tona vpije: Presneta mrcina požrešna. Vse klobase so šle. Samo da te dobim.

Ostali se spogledujejo. Tona ponižno pride v sobo.

Pomočnica Tona: Z večerjo slabo kaže. Skočila sem dol do vodnjaka. Vmes je naš Rex odnesel vse klobase. Al nej popečem žgance al bojo počakal na kej boljšga?

Fužinar J. Plavc: Pozn je že – pa nej bojo žganci s kislim mlekom – in dobro jih zabelte.

Pomočnica Tona: Zabelm jih pa zmerej fest.

Fužinar Gašper P.: Kot sem reku, prišel sem zavolo žebíarjev. Dajmo novo faro za dons na stran.

Prejšni teden sem se dogovoril v Trstu za pet tovorov žebíov "tre grossi". Rad bi se dogovoru, de mi daš za dva tedna tri al šter žebíarje.

Fužinar J. Plavc: Ja, zdej pred zimo se to lahk dogovoreva. Velja pa nej, de boš dal polovico zaslužka z mojimi žebíarji. Ne bo pa nej manj kot pet krajcarjev na dan po žebíarju.

Fužinar Gašper P.: Razmisli, žebíarji bodo veseli, ker bodo imeli delo. Po premisleku: Dobr, ne bom glihov, nej gre za novo faro. Sporoči imena in povej svojim žebíarjem.

Fužinar J. Plavc: Jutr ti pošljem seznam. Če bom doma, jim bom delo dal sam.

Fužinar Gašper P.: Poglej, k-se že pogovarjava o žebclarjih: Dogovort se mormo, kolk kale jim priznamo.

Fužinar J. Plavc: Žebclar mora dobit za hrano. Če je lačen, bo slabo koval.

Fužinar Gašper P.: Nekej železa se gotov unič. Ostalga pa žebclarji prodajo pod ceno loškim trgovcem. Oglje in streha nad glavo gre na naš račun. Nekej loških trgovcev je postal močnih in nevarn je, de nam bojo prevzel tud ta večje posle.

Fužinar J. Plavc: Mislm, de-j težava v tem, ker loški trgovci ne plačujejo mitnin. Žblje skrijejo, naši tovarniki pa plačujejo tako cesarju kot loškmu glavarju. Govoril bom z našim rudarskim sodnikom Semenom, de bo naredu red.

Fužinar Gašper P.: Dobr, to boš uredu. Težave imamo tudi z gozdom. Saj veš, oglja porabmo vsak let več. Gozd pa ne raste tako hit. Karlov kovaški red je gozdove namenu fužinam. Gruntarji od loške gospode pa pravjo, de je gozd njihov in de ga rabjo zase.

Fužinar J. Plavc: To je pa visoka politka, dogovort se morjo sam cesar pa freisinški škof.

Fužinar Gašper P.: Moj oglar na Jelovci prav, de na ve, a bo lohk še ogle delal. Strašijo ga toko kmetje kot loški skrbnik, prav za življene ga skrbi. Markov Matevž je bil dva tedna na gradu zaprt, ker je les za kopo sekal.

Fužinar J. Plavc: Poglej, jest pa kupujem oglje od kmetov. Pozim nima-jo dela na njivah, pa sekajo les in kuhajo oglje in nekaj zaslužjo. Poj je pa vseen, al je gozd cesarjov al pa od loške gospode. Velik je takih, ki rad ogle prodajo; ti se za ceno dobr zmen, kje pa on les sekajo, je pa vseen.

Fužinar Gašper P.: Sej za letos al pa drug let me na skrbi. Vsak let več železa nardemo. Loška gospoda pa tud dobiva nove ideje, kako-b gozd za svoje potrebe nual, predvsem pa tukej okrog nove grunte delajo, de lohk davke pobirajo. Na Jelovc se bomo zdej zdej s Kroparji srečal. A se bomo poj za vsako buko posebej dajal?

Fužinar J. Plavc: Gašper, mene pa nekej drugaj skrbi. Dobar poznaš basovca Pollaka. Dva sinova ima, oba delata pr njem, nauču ju je vse mojstrovine na plavžu. Oba znata delat, pa tud ta star Pollak je še par močeh.

Fužinar Gašper P.: Ja, brez dobrga basovca se plavž ustav. In Pollaki so res dobri za to.

Fužinar J. Plavc: Govori se, da bo loški glavar tudi v Polanski dolini postavil fužine. Počas bo pričel rude in lesa manjkat. Cena železa pa žeblov bo pa dol šla. Najbolj pa rabijo dobre mojstre na plavžu. Skrbi me, da bi zvalil katerega od Pollakovih sinov.

Fužinar Gašper P.: Ja, prov imaš. Dobra se ve, de je pr plavžu lohka sam en ta glavni basovca. Tud drug fužinarji na bodo dva basovca plačeval. Za kovaško plačo pa na bo hotu delat, še posebej, če ga drgam vabjo.

Fužinar J. Plavc: Sam da prekinem. Gašper, ta vin pa morš probat. Ta letošn je in so ga prejšni teden prinesl moj tovarniki iz Laškga. Ktra, natoč.

Tona streže pijačo in sliši pogovor.

Pomočnica Tona: Slišim, de se o Pollaku pogovarjate. Žeblarji vedo povedat, de so se tri dni nazaj okrog plavža neznani ljudje sukali. Vse so hotel vedet o plavžu. Po govorici nej b-bli iz Loke. Verjetno so ti Pollaka novačili.

Fužinar Gašper P.: To pa mormo ukazat, de brez dovoljenja al pa de je kdo od fužinarjev zravn, na sme nobedni okrog plavža in fužin hodit. Trdo smo se dajal zanje, zdej nej b-jih pa eden prerisal pa drugje postavu.

Fužinar J. Plavc: Sej to pravm. Fanta sta podjetna. Moj predlog je, de enmu damo tvoj vigenca u Gorenj koncu v najem. Če je ta prav, bo prijel za prložnost in ga bo z leti odkupu.

Fužinar Gašper P.: No, sej to imaš prav, de se od vigenca ne zasluži prov velik. Za moj posu je bolj važno, de se ta pravga kupca najde. Za Pollaka bo vigenca velk izziv. Bom o tem premislu. Zdej pa grem. Glede kovačev in kovanja ta velikih žeblov sva pa zmenena. Zbogom.

In odhiti skozi vrata.

Fužinar J. Plavc: Razmisli in odloči se glede vigenca, zbogom.

Ga. Uršula Plavc: Gospod Gašper, a potem ne ostanete na večerji? Žganci so pripravljeni.

Uršula zakliče za Gašperjem.

Ga. Uršula Plavc: No, če sva sama ostala, pa tud prav. Že cel večer bi vam rada povedala, kaj me muči. Dons popoldne je bla naša Barbara na obisku. Veste, srce me boli. Vsem pomagajte, vsem se razdajate, lastnemu otroku pa nočete pomagat.

Fužinar J. Plavc: Počasi, počasi. Našo Barbaro smo pa v dobre roke dal in polovico lepe dote je že dobila. Ko pride čas, dobi še kaj. Nikar nej se vam tako ne smil. Res ne-b reku, de-j tako hudo, kot govorite.

Ga. Uršula Plavc: Tud men se je Warlova družina zdela dobra partija in še zmerej verjamem v njih. Samo kuga, Barbara je bla vsa objokana. Trgovec dol na Hrvaškem jim še vedno ni nič plačal. Čez dva tedna bodo talil. Rude in oglja še nimajo, o Bog se usmil. Zdej imajo pa krizo in za fužinarsko čast gre. Če ne bodo talil, je ogrožen njihov delež v plavžu. Veste pa, de brez deleža gredo lohk le s trebuhom za kruhom u svet.

Fužinar J. Plavc: To-j pa toko, k-je ta mlad Warl mislu, de je zadost, če se je rodil kot fužinar Warl. Samo ime pa de-j velik poverbal, ni zadost. Kar nej se prekali, de bo izkušnje dobil, de bo lohk normalno delal. Če bo hotu dobar gospodart, bo rabu tud trdo roko in velik potrplena. Šploh pa nisem zato, de mu bomo zavolo Barbare dajali potuho. Pride nej kot mož in se bomo pogovorili.

Ga. Uršula Plavc: Ja, tok jenejte, no.

Fužinar J. Plavc: Pogodbo bo podpisal; ta ga bo tud vezala. Nečistih računov se pa ne grem.

Ga. Uršula Plavc: Saj se ne gre za nobeno miloščino. Samo celo doto bi hči takoj rada dobila. Dogovoren smo, de ta drug del dobi šele čez dve leti. Čist vseeno je, če jo damo že zdej. Poj naše pomoči ne bosta več rabila. Kar spomnite se, tudi nama je v začetku težko šlo. Sej veste, ta star Warl je oba sinova u šole na Dunaj poslal. Zmerez je govoru, de so šole ta najboljša dota za življenje.

Fužinar J. Plavc: Šole so že važne, res pa je, de ta prav fužinar rab še kej drujga kot višjo matematiko pa latinščino. Za fužinarja je vse kej drujga še bolj važno. Mesten živlene gor na Dunaju ga je preveč pogospodu. Ta mlad Warl bi mogu jit za kakšn let v fužino al pa u vigenc, de ga-b del mal utrudu. Ne pa sam šole. Z očetom je pa tud premalkrat šel na pot, de b-se nauču dobar kšeftat. Pa ta prave ljudi bi poznal, de se mu zdey ne-b blo treba samo na svojih napakah učit. Vem, kako je. Ta star Warl je bil fest gospodar. Zadnja leta je pa opešal, še sam ni mislu, de bo tako. Bolezen je bolezen. Potem se-j pa zgodu še požar, ki je pri Warlih še posebn velik škode naredu. Za povrh je pa fant nekaj kšeftov na Hrvaškem slab spelov. Pa smo tam, kjer smo.

Ga. Uršula Plavc: No, sej razumete. Zakaj se poj pustite toliko prosit? K-se gre za novo faro al pa britof, b-pa vse premoženje razdal. Naš Barbar je treba zdey pomagat.

Fužinar J. Plavc: Sej veste, de smo kot rodbina vedno skup držal. Če bo res ogrožen delež v plavžu, bova z bratom Gašperjem skup stopila in ga bova odkupila. Boste videl, de bo toko. Veste pa, de so trdi časi, požar nas je vse prizadel in poglej okrog, vse se draži. Toko de sem se odloču, de Warlu kakšne posebne pomoči že ne bom ponujal. Boste videla, Uršula, k-bomo pa u Železnikih svojo faro imel, nam bo pa vsem boljš.

Ga. Uršula Plavc: Ja, a res morte vse koštane zavolo nove fare samo vi nost? Svojo faro pa svojga fajmoštra-b vsi Železnikarji imel. Vsi sicer nekaj obljublajo, kakšne konkretne pomoči pa ni. Sej vas vidim, vsakič, k-greste na pot na pogovore, se otovorte, kot de-b bli svet Miklavž. Vračate se pa praznih rok.

Fužinar J. Plavc: O Uršula, Uršula. Zavolo kšeftov mi pa lohk zaupate. In verjemite, de tako fužinarji kot žeblarji dobro vidijo, kako se trudim za novo faro. Prišel bo cajt, k-bojo tudi on pristopil pa pomagal k skupni stvari. Če ne drujga, bojo pa boljš pa še hitrej delal. Med fužinarji v Železnikih so bili zmerom pokončni ljudje, ki so znal skupej stopt, če je blo treba; pa velik so dali za skupno dobro. Prepričan sem, de bo toko tudi vnaprej. V Železnikih mormo dobit svojo faro pa svojega fajmoštra. Čutim, pa vem, de moram to naredit.

Uršula zaključí bolj potího.

Ga. Uršula Plavc: O moj Jurij, nej vam svet Anton da ta pravo pamet. Pozno je že, greva počivat.

3. dejanje

Zakonca Warl ne moreta spati. Teža finančnih težav in preživetja ju preveč bremeni. Vneto razpravljata in se pogovarjata o možnih rešitvah. Kako naj prepričata gospoda Plavca, da jima vnaprej izplača del dediščine, ki pripada Barbari Warl – hčerki fužinarja Jurija Plavca? Ali naj še bolj pritisneta na žebbljarje in tako povečata donosnost? Stroške lahko zmanjšata z uvedbo lastnega denarja in tako, da tovarniki ob vrnitvi z Laškega pripeljejo cenejše žito, ki se nato prodaja žebbljarjem. Jezita se tudi čez svoje žebbljarje, ker preveč pijejo in večkrat ostanejo doma, na koncu pa se premalo naredi.

Barbara Warl: Hans, že eno uro hodiš po kamri gor in dol. Pridi, greva spat.

Fužinar Hans Warl: Barbara, sej veš, de sva v stiski. Če naslednji teden v Gorenj koncu na bomo talil, nam bo zmanjkalo železa. Brez železa in cajnov poj tudi v vigencu kmal na bomo imeli kej delat. In loh kar pozabmo tud na kupčijo za ladijske žeblje, ki jo imam že v rokah. Barbara, ali se pri vaših res ne da nič pomoči dobit?

Barbara Warl: Povedala sem že, koko sem opravlja. Mat b-vse dal. Še svoje obleke pa nakit b-prodal, samo de-b nama pomagal. Oča so pa trd gospodar in se bojijo, de se ne bova nikol postavila na svoje noge. Veš pa tud, de se oča že tri leta s ta novo faro dajejo. Se mi zdi, de mu-j to zdej ta najbl važno.

Fužinar Hans Warl: Oh, pa ta nova fara ... Poslušej, če dobiva še ta drug del tvoje dote, bi loh zakuril u plavž in za čez zimo b-bli preskrbljen. Spomlad me pa na skrbi kšeft dobit, takrat se začne vse na nov vrtet. Skrbi me pa nekaj drugja. Že cel večer gruntam, koko čmo zapeljat posu unaprej, de nam bo več ostal. Sej to ni noben življenje, de trepetamo iz tedna v teden in ne vemo, al bo šlo al ne!

Barbara se nekoliko zamisli.

Barbara Warl: Ja, to je pa res. Fužinarsk življnje je en sam mater. Ves čas en kup skrbi. To sem jest doma vidla. Hans, jest verjamem, de nam bo šlo. Kar boš ti naredil, bo sigurno dobro.

Kratek premislek.

Zdi se mi pa, de bo bolj mirno spal tvoj brat, poj k-bo novo mašo odpel. Fajmoštre ljudje spoštujejo pa stalen denar imajo.

Hans ima v rokah zvitek papirja in pisalo.

Fužinar Hans Warl: O Barbara, ne spominjaj me še na brata Ivana. Že štiri mesce mu nisem nič v lemenat poslal. Sej na cesto ga na bojo dal, ker poznajo našo rodbino. Vseen pa moram nekaj naredit in poiskat rešitu. Če ne bo šlo drugač, pa prodamo, kar imamo, pa grem u mest za pisarja.

Barbara pove odločno.

Barbara Warl: Ne, to pa že ne! Kam bomo pa šli? Ni velik toko pomembnih mest na Kranjskem, kukar so Železniki.

Fužinar Hans Warl: Sej sem u šole hodu in za študiranga moža se v mestu zmerom kakšen del najde (*pove ponosno*). Toko de lačna že na bova.

Barbara Warl: Tukej smo gor zrasli pa navezan smo drug na drugja in nadaljevat mormo, kar smo od očetov dobil.

Fužinar Hans Warl: U Železnikih pa brez deleža u plavžu in fužinah nimamo kej delat. A čva začet kovat s temi najinimi rokam? In dobro veš, kolk se s kovanjem zasluž.

Barbara Warl: Sploh si pa ne predstavljam, de bi bla kdaj kej drugja kot pa fužinarka. Ne, to pa že ne (*sunkovito se obrne na drugo stran postelje*).

Fužinar Hans Warl: Pomir se. Sej morebit pa ni še vse izgubljen. Poslušej, kva bomo naredl, de bo šlo boljš. Začel bomo pr žebjarjih – enostavno se premal nakuje. Kar naprej so eni prazniki, potem cele dneve drva naberajo gor na Kovaškem vrhu in ni ponoči nič z njimi pri delu, v drugo se spet ta zelenga nalezejo in poj ta plavga vzamejo, ... nazadnje še kakšen pogreb pride vmes s procesjo dol do Selc pa nazaj; pa je teden naokrog, žeblov pa nobenih.

Zdej bom vsako soboto tako cajne kot žeblje, in to samo dobre žeblje, točno zvagal. Potem naj pa kujejo, kadar hočejo. Kale pa tudi ne bo več kot za petino.

Barbara Warl: Ja, res se oča Plavc pohvaljo, da žebjarji na tak način bolj delajo. Men se pa zdi, de žebjarji tud težko skoz pridejo. Ne vem, če jih lohk še bol stisnemo.

Fužinar Hans Warl: Sej na ta način bodo ta spretni in pridni žebjarji boljš zaslužil. Tisti, ki se nočejo mal pomujat, nej si pa kar drug del najdejo. Pri nas jih že ne rabimo.

Barbara Warl: Ja pa misliš, da bo to dovolj?

Fužinar Hans Warl: To je blo o žebjarjih, druga stvar je pa žit. Ne gre mi u glavo, de mormo kupvat žit u kašči par loški gospodi. Vsi pa vemo, da u Lok na gradu za mernik žita plačujemo za tretino al pa tud za pol več, kukar je cena dol par morju na Laškem. Naši tovarniki gredo po svet, pa točno vedo, kulk kje kaj košta. S tovarniki se bom zmenu, pa bodo nazaj grede žit partovorli, pa ga bomo naprej prodajal.

Barbara Warl: Hans, bojim se, de-b biriči prišli pa te bodo zaprl, k-se bo razvedlo, kaj delaš. Kako bom jest reva brez tebe? Al bodo pa u Lok tovor žeblov zaplenil. Z loško gospodo ni dobar imet opravka.

Fužinar Hans Warl: Brez skrbi, nisem mislu, de bomo skrivš žit tovorl. Vsi Fužinarji bomo skupej stopil, z našim sodnikom na čelu, de bomo močnejš. Poj bomo pa pritisnil na loško gospodo. Verjetno, de bo potrebno iti prek sodnije u Ljubljan. Če ne bo šlo drugač, pa gremo na Dunaj, sej poznam gor ljudi – tud do cesarja, če bo treba. Glavar nej kar u Lok ta mestnim ljudem prodaja svoj žit, u Železnkih ga pa ne rabmo.

Barbara Warl: Ja, previden bo treba bit. Moj oča pravjo, de za loškmu glavarjem ta freisinška škofija stoji.

Fužinar Hans Warl: Ja, to že drži. Še bolj pa drži, de lošk glavar najprej zase poskrbi. A je treba zanj in za nekaj biričov tak velk grad zidat? Vse to pa košta in zato prtiskajo na nas. De potem še kakšen goldinar za škofijo ostane.

Barbara Warl: Ja, res je škoda, da ta loški trgovci zaslužjo z lanom, ki se tle okrog naredi.

Fužinar Hans Warl: Ja, tud sam sem imel lanen platn v mislih. Nasploh se mi zdi, da naše tovarnike premal ponucamo. Nič se ne bi poznal, če bi na konja dodal še lanen platn in ga spotoma u dnar spravl.

Barbara Warl: Ja, to so pa že oča govoril, de se s kupčijo laži zasluž kukar pa s kovanjem. Kakšne visoke hiše dol u Lok zidajo.

Hans ovohava zrak.

Fužinar Hans Warl: Kaj je pa to, pa ne de je posoda za ponoč še od jutraj polna? Zdel se mi je, da ni nekaj v redu tle v kamar.

Barbara Warl: Joj, zgleda, da je Katra čist pozabla še na našo posodo. Bom že jest.

Barbara prime posodo in jo zlije čez okno. Spodaj se oglasi: "Uff," in sliši se hitre korake.

Fužinar Hans Warl: Presneto, zdi se mi, de si enega oblila. Prav mu je, kaj pa ponoč okrog tauga. Ponoči se spi al pa kuje.

Barbara Warl: Zdi se mi, de-j sosedova Mica spet na ušesa vlekla. Jutar bo cel Gorenj konc vedu, kva sva se menila. Se mi zdi, de sam za to živi, de kakšno čenčo dol na Log parnese.

Fužinar Hans Warl: Pustiva to. Jutri pa Katro mal prim, de bo vedla, kaj je njen del.

Če greva nazaj na naše kupčije: Že moj oča so hotel, de bi žebllarsk dnar naredil. Namesto krajcarjev bi ob sobotah naši žebllarji dobil žebllarsk dnar. Vsak fužinar bi delavce s svojim denarjem plačal. S tem denarjem bi v našem magacinu lahko kupil žit pa še kej drujga. Na ta način bo za vse boljš. Žebllarji bojo več žita dobil, mi bomo pa namesto loške gospo-de al pa trgovcev nekaj zalužil.

Hans se trudi in si vleče sam dol škornje.

Barbara Warl: Ja, tole z magacinam bi blo v redu. To bi lohkar jest u roke vzela. Sej če b-se zmenil za določen dan pa uro, to ne bi blo tolk velik dela.

Hans, prid, ti bom pomagala škornje dol dat.

Hans pride do Barbare in ona mu povleče dol škorenj.

Barbara Warl: Uf, noge ti pa smrdijo, kot de-b ble s kuriki namazane.

Fužinar Hans Warl: Ja, novi škornji so, pa še niso uhojen. Cel dan sem skakal sem in tja, ni čudno, de so fajhtni. Jih bom dal u vežo, de se čez noč zluftajo.

Barbara Warl: Hans, koko je potem s tisto kupčijo dol na Hrvaškem? Govorice so, de nam niso nič plačal. Al smo res cel mesec zastonj delal?

Hans se usede na stol poleg postelje in si slači nogavice.

Fužinar Hans Warl: Ta zadno rundo smo se opekli, ker nam na Hrvaškem deset tovorov niso koj plačal. Marbit bi blo boljš, če bi žebble kar nazaj partovorli. No, jest še zmerej računam, de bodo držal besedo in de bomo kmal po božič poračunal; zapisan imamo vse. Ti goldinarji nam zdej presnet manjkajo.

Barbara Warl: Jest sem te pa zastopila, da se ravno na Hrvaškem obe-ta zlo dober kšeft. Enkrat si potoval tudi sam s tovarniki dol do morja. Tako me je skrbel zate.

Hans se razvname in ponovno vstane.

Fužinar Hans Warl: Ja, to še zmerom drži. Tile ta velki žebli za ladje, to je ta prava stvar. Samo de jih prepričamo, da naši žebli dol u ta morski vod gverajo. Poj bo dela zadost. Od ta malih žebličkov se pa ne zasluž, nej to kar Kroparji tolčejo al pa loški cehi, ki so tako kunštni. Ja, bo se pa zlo treba merkat, de bomo dobil goldinarje takoj na roko.

Barbara Warl: Men se pa zdi čudno, de nam toko dnarja manjka! Saj se fejest dela, samo če pogledam naše žeblarje ... Tovorniki so stalno na poti. Tud midva vsak krajcar dvakrat obrneva, predno ga dava iz rok. Kako pa ta drugi fužinarji shajajo?

Fužinar Hans Warl: Od rude na Vancovcu do žeblov je dolga pot. Po-tem jih je treba še u dnar spravt dol par morju. Plačati je treba oglje, rudo, mojstre pri plavžu, pa žeblarje, tovarnike ... pa cesarja in fajmoštra. Vsak hoče svoje. Kaj bi pravu, sej si par Plavcih gor zrasla. ... Ja veš, poleg vsega imetja sem tud precej dolgov poverbal.

Barbara Warl: Aja. Hans, o tem, de smo kej dolžni, pa do zdej nisi nič pravu.

Hans se ponovno usede in si slači brazrokavnik.

Fužinar Hans Warl: Zadnja leta so oča Warl opešal in del se ni tako vrtel, kot bi se moral. Jest sem bil pa gor na Dunaj, sem moral dokončat.

Po krajšem premoru Hans nadaljuje.

Fužinar Hans Warl: Toko de drujga nam ne ostane: Trdo bo treba de-lat, de si bomo lohka na stran dal kakšn goldinar. Za dobre kšefte je treba nekaj u skrinj imet. Poj pa ne bomo trepetal zavolo vsakga kšefta al pa nesreče. Sej veš, kako smo pogorel dve leti nazaj.

Barbara Warl: Moj Hans, saj bo. Zdaj pa le zlez pod kovtar, mene toko zebe. Prid, de me pogreješ. Če ne boš spočit, ne boš mogu jutar delat. Marbit že jutar oča pridejo s poti. Bova šla oba k nemu, pa se bomo pomenil.

Veš Hans. Jest pa še nekej vem, kar bo mojga oča prav gotov omehčal.

Hans se razhudi in vstane. Naslednje stavke potrdi z rokami in nogami.

Fužinar Hans Warl: A hočeš rečt, de bova prosila za pomoč? Ne, to pa ne. Povedala sva, de sva v stiski. Tolk ponosa pa imam, de vašega očeta ne bom na kolenih prosil za pomoč. Bova pokazala, de bo šlo tudi brez tvoje dote. Če ne tukej, pa kje drugje (jezno zamahne z roko).

Barbara Warl: Hans, pomir se ... Veš, vse kaže, de naju je Bog požegnal in de bomo na pomlad zibal. Zdej oča prav gotovo ne bodo pustil, de b-se kam ven iz Železnikov selil.

Fužinar Hans Warl: Kako to misliš? De bova prav midva zibala?

Barbara Warl: Ja, midva. Kdo pa drug? Takrat k-se bo sno pospravljaj.

Fužinar Hans Warl: O moja Barbara, kaj ne poveš. Al si sigurna?

Barbara Warl: Ja, sigurna.

Fužinar Hans Warl: Rod Warlov bo šel naprej. Še se bo u Železnikih želez koval.

Barbara Warl: Hans, zdej pa le pojdiva spat. Pa Bogu se skupaj zahvaliva za nov življenje.

Fužinar Hans Warl: O moja Barbara, kako te mam rad.

Hans sedaj poskočno zleze k ženi Barbari pod kovter. Počasi ugasnejo luči. Pod koutrom (oba sta pokrita čez glavo) se vidi premikanje in hihitanje.

4. dejanje

Fužinar Jurij Plavc prijezdi sredi noči od oglejskega patriarha in Železnikarjem prinese listino o samostojni župniji. Sreča nočnega čuvaja in ta skliče ljudi, ki so takrat budni ali tudi ne. Najprej nastane panika. Ljudje so še pod vtisom požara izpred dveh let in ob nočnem zvonjenju mislijo, da je požar. Premožnejši posamezniki pridrvijo v širokih spalnih oblekah, drugi z vedri vode pripravljeni za gašenje ognja. Fužinar Jurij Plavc ponosno predstavi listino in načrte za novo župnijo. Nastane veselo vzdušje in steče pogovor z žebjarji o novi župniji.

To dejanje je lahko tudi del 3. dejanja. Na drugem koncu odra prijezdi ali pripelje konja fužinar Jurij Plavc.

Fužinar J. Plavc: Bogdej, Franc.

Nočni čuvaj: Bogdej. Koko sem se ustrašu. A gospod Plavc so? Kaj pa delajo tu sredi noči?

Fužinar J. Plavc: Iz Vidma od oglejskega patriarha prhajam. Dolga pot je za mano. Novica, ki jo nosim, je tako velika, da mora takoj med ljudi. Franc, listino imam, de smo u Železnikih svojo faro dobl.

Nočni čuvaj: Gospod Plavc, kuga ste pa toko mokar?
Čuvaj pokaže na mokre hlačnice.

Fužinar J. Plavc: Franc, listino za novo faro je toko važna, de sem šel mimo Selc kar po Sor.

Nočni čuvaj: Svojo faro u Železnikih! A prav slišim? Gospod Plavc, a so sigurni, de bomo tud svojga fajmoštra imel?

Fužinar J. Plavc: Ja, tako Franc, svojo faro, pa stalnega fajmoštra, pa služba božja bo vsako nedelo, pa tud med tednom.

Nočni čuvaj: Gospod Plavc, to je pa taka novica, de jo je treba ljudem takoj povedat.

Nočni čuvaj vzame zvonec in prične vpiti.

Nočni čuvaj: Katra, Franca, Mica, Jaka, Štefan, vstan, Tone, Lojze, Franc, vsi na plan.

Gašpar, Miha, Jurij. Gremo vsi u Gorenj konec pred plavž.

Tud zvon par svetmu Antonu mormo pognat, da bodo tud Racman slišal. Miha, požen zvon!

Kmalu se zasliši zvonjenje; najprej glasno, nato v ozadju, da se sliši pogovor med ljudmi.

Nočni čuvaj: Nova fara; to je taka novica, de je treba z možnarji vsemu svetu povedat.

Gašper, Štefan, prpravta možnarje, samo ta velke, pa hitar.

V Gorenj koncu nastane panika. Ljudje so še pod vtisom požara izpred dveh let in mislijo, de je požar. Posamezni fužinarji pridrvijo v širokih spalnih oblekah. Žebjarji pridejo iz vigencov s kladivi in z vedri vode, saj so ta čas kovali.

Vsi: Kje gori? Rešite otroke, ljudje, koj vsi iz hiš!

Vsi: Vsi ven iz vigencov! Požar! Reši se, kdor se more! Zbudite ostale! Prinesite vodo, vodo! Polovite otroke! ...

Kovač Štefan: Kaj se je hudga zgodil? Pokličite po pomoč na Trnje in Racovnik.

Nočni čuvaj: Ne gori, pomerte se! Samo gospod Plavc ima važno novico za nas.

Vsi: Kje gori? Kva se-j hudga zgodil?

Fužinar J. Plavc: Ljudje imajo še strah v kosteh od zadnjega požara.

Nočni čuvaj: Gremo vsi v Gorenj konc pred plavž.

Nočni čuvaj: No, zdej pa gmah, de bo gospod Plavc povedal važno novico.

Fužinar J. Plavc: Dragi fužinarji, mojstri in žebjarji, dragi Železnikarji. Prihajam z veselo novico, uresničile so se nam dolgoletne sanje. Prihajam iz Vidma in prinašam listino oglejskega patriarha, našega ordinarija, ki trgu Železniki dovoljuje, de imamo svojo faro.

Vsi: Hura, živela nova fara, živel Jurij Plavc ...

A je to mogoče? Že moja mat so si to na vso moč želel.

Žebjar Jaka: Zdej pa ne bo deleč do službe božje tud za ta stare ljudi in otroke.

Fužinar J. Plavc: Dragi Železnikarji, dovolite, da preberem nekaj stavkov iz patriarhove listine: "Oglejski kanonik in generalni vikar presvetega in prečastitega gospoda Hermolaja Bargara, po Božji in Apostolskega sedeža milosti oglejskega patriarha in kneza, naklonjeni ponižnim prošnjam Železnikarjev, ki prosijo, da bi se v njihovi cerkvi sv. Antona ustanovila nova župnija. Ljudje so bili v začetku maloštevilni in jih je selški župnik zlahka oskrboval, sčasoma pa so se tako namnožili, da štejejo trenutno dva tisoč duš. Prečastiti Krištof Plank, arhidiakon patriarha in župnik v Kamniku, se je posvetoval in potrdil potrebo prosečih župljanov v Železnikih.

Na temelju dekretov tridentinskega koncila in kot delegat Apostolskega sedeža za ta del patriarhata določamo, naj se cerkev sv. Antona v kraju Železniki loči od župnijske cerkve v Selcih in naj bo povsem svobodna. Da pa se ohrani ustrezna čast do omenjene matične cerkve v Selcih, določamo in ukazujemo, da morajo trenutni dušni pastir v Železnikih in njegovi župljani za vse bodoče čase trikrat na leto v procesiji obiskati župnijsko cerkev v Selcih."

Vsi: Hura, živela nova fara, živel Jurij Plavc ...

Zgleda, de je pravica na tem svetu.

Kovač Jaka: Kaj pa fajmoštar, al ga že imamo?

Fužinar J. Plavc: Glede fajmoštra sem dogovorjen z gospodom Melhiorjem Pučkom. On je bil fajmoštar u Selcih in ga že poznate, pa tud on pozna nas. Že drug teden greva skupaj k oglejskemu patriarhu, de uredimo zadeve. Če ne bo šlo s Pučkom, je tu še zdejší fajmoštar v Bohinju: Gabrijel Clementz. Verjamem, de bomo že letos imeli svojo polnočico pri svetmu Antonu.

Kovač Štefan: Gospod Plavc, fajmoštar bo pa rabu tud streho nad glavo. Nov farovž bomo moral postavt.

Fužinar J. Plavc: Za ta prve mesce ni treba skrbet, bo lohkar pr nas doma. Za naprej bomo pa skupej stopil, za en farovž bomo pa že poskrbel. Pogovarjal sem se že, de bi kupil hišo ob cerkvi.

Kovač Jaka: Gospod Plavc, u ta novmu farovžu se bo pa gotov tud kuharica nucala. Veste, moja Jera zna tako dobar kuhat, ona-b bla ta prava za to.

Kovač Štefan: Jaka, kuharco si pa župnik ponavad kar sam zberejo. Ne vem pa, če bo gospod samo z žganci pa s podmetom zadovoljen. Tvoja Jera pa kej drugja še ni vidla.

Kovač Jaka: Gospod Plavc, kukar jest vem, ima vsaka fara tud kakšnga farovškga hlapca, ja pa tud mežnarja. Lohk kar na mene računate. Bom pustu kovane, pa bom rajš mežnar.

Kovač Štefan: Jaka, hlapce se rab tam, kjer je posestvo pa žvina na far. U Železnikih bomo pa ja žebjarji za fajmoštra pa cerku poskrbel. Toko dolg smo čakal, zdej pa de ne bi pomagal. Če boš pametn, boš lohk mežnar, tako za "bohlonej".

Gospod Plavc, al je blo velik poti treba naredit, de smo do fare paršli?

Fužinar J. Plavc: No, podrobnosti ne bi zdej sred noči pravu. Povem pa vam, da sem bil več kot 100 dni na pot, od tega 24-krat v Kamniku, 12-krat v Vidmu pri patriarhu, osemkrat v Ljubljani, pa še bi lohk našteval. Če človek nekaj s srcem dela, ni težko.

Toko sem vesel, de imamo svojo faro. Še posebej se mi pa fejst zdi, de smo vsi u Železnikih skup stopil, tako fužinarji kot žebjarji. Če skup držimo, se pa lohk velik doseže.

Vsi: Tako je, živela nova fara, živel Jurij Plavc ...

Luči na odru postopno ugasnejo. Prižge se osvetljava cerkve sv. Antona in pritrkovalci v zvoniku sv. Antona začnejo s pritrkovanjem kot ob ta velikih praznikih. Spodaj zavlada splošno navdušenje.

KONEC

Zaključek

Lastniški deleži so prehajali iz roda v rod. Nekateri fužinarji so se kot dobri gospodarji okrepili. Drugi so propadli in so se osramočeni preselili drugam ter pričeli novo življenje. Fužinar Jurij Plavc je s pridobitvijo listine za župnijo Železniki izpolnil svoje poslanstvo. Del stroškov so mu povrnili tudi ostali fužinarji in žebjarji. Tako je z izplačano doto podprl tudi svojega svaka Hansa Warla. Fužinarska družina Warl je dobro gospodarila še naslednjih 180 let, nato so se odselili.

Priimka Plavc in Warl in tudi mnogo drugih fužinarskih družin v Železnikih danes ne zasledimo več. V kraju pa je ostal podjetniški duh fužinarjev in delavnost žebjarjev. Življenje prinaša vzpone in padce, začetek in konec. Župnija Železniki bo čez nekaj let praznovala 400-letnico obstoja in še vedno trdno stoji. V naslednjih desetletjih je nastalo še več samostojnih župnij: Sorica, Dražgoše, Zali Log. Zgodba je oprta na resnične dogodke in ljudi.

Klepet žebelarjev
po delovni noči.

Obračun nakovanih
žebļjev pri fužinarju.

"Naslednji teden pa
kujte take za šinkne
za grad Kamen."

"Gospod Plavc, a se-b dal toko naredit, de bi u Železnkih imel svojo farno pa svojga fajmoštra?"

Fužinar Jurij Plavc:
"Če bomo vsi skupaj stopili, bomo tudi do svoje fare prišli."

Tovorniki se odpravljajo na pot. Fužinar Jurij Plavc naroča, kako se pogajati.

Fužinar Jurij Plavc:
"Vsako nedelo me srce
boli, k-grem v Selca k
svet maši in vem, de
imajo manj pomembni
krajji svojo faro."

Uršula Plavc:
"Hči Barbara je bla
dopoldne pri nas. Za
drugi del dote je prosila."

Uršula Plavc: "Ko gre
za novo faro, bi vse
premoženje razdal.
Lastni hčeri pa
nočeš pomagat."

Fužinar Hans Warl:
"Kar naprej so eni
prazniki, potem cele
dneve drva naberajo gor
na Kovaškem vrhu in ni
ponoči nič z njimi pri
delu, v drugo se spet
ta zelenga nalezejo, ...
nazadnje še kakšen
pogreb vmes pride s
procesjo dol do Selc pa
nazaj; pa je teden
naokrog, žeblov
pa nobenih."

Barbara Warl
pomaga svojemu
možu pri sezuvanju
novih usnjenih škornjev.

Nočni čuvaj predlaga
fužinarju Juriju Plavcu,
da se Železnikarje takoj
obvesti o veliki novici, da
so dobili lastno faro.

"Kje gori, kje gori?
Rešite otroke!" so
bili panični žebjarji.

Fužinar Jurij Plavc
bere vsebino listine
oglejskega patriarha.

Igralski ansambel Scena z
režiserjem in scenaristom.

Zgodba je spletena na osnovi podatkov, zajetih iz spodaj navedene literature:

Anton Globočnik, *Železniki*, kronika, PAN 1999 (prevedel, uvod in komentarji Jože Dolenc).

Joža Bertoncelej, *Kroparske zgodbe*, Kropa 1973.

Franc Koblar, *Moj obračun*, Slovenska matica 1976.

Andrej Bogataj, *Doba železarstva v Železnikih*, DECOP, Železniki 2002.

Mimi Malenšek, *Vigenjci*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1978.

Habsburžani, Zgodovina evropske rodbine, Brigitte Vacha, Založba mladinska knjiga, Ljubljana 1994.

Pavle Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, Muzejsko društvo, Škofja Loka 1973.

Ivan Mohorič, *Dva tisoč let železarstva na Gorenjskem*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1969.

Anton Vidmar, Joža Eržen, *Župnijska cerkev sv. Lenarta v Kropi*, Župnija Kropa, 2008.

Jože Gašperšič, *Vigenjc, Vodnik po zgodovinskih žebeljarskih kovačnicah v Kamni gorici, Kolnici, Kropi in Železnikih*, Tehniški muzej Slovenije, Ljubljana 1956.

V igri je uporabljen krajevni govor, da zveni skladno z vsebino in časom dogajanja. Zapis besed vedno ne sledi dosledno krajevni govoru, ker bi se zmanjšala berljivost besedila. Zavestno smo se izognili uporabi posebnih znakov, npr. za zapis polglasnikov. Kratek seznam besed spodaj je dodan v pomoč za rekonstrukcijo izgovorjave govora in za razumevanje pomena. V navedenih primerih je uporabljen znak "ə" za zapis polglasnika, medtem ko v besedilu igre ni uporabljen.

Besede, ki so v prid berljivosti v besedilu zapisane drugače, kot jih v narečju izgovarjamo:

delal – izgovarjava: delou
 konja – izgovarjava: kona
 imam – izgovarjava: mam
 ljudje – izgovarjava: əldje
 meč – izgovarjava: mou
 nič – izgovarjava: nəč
 nikol – izgovarjava: ənkol
 šel, prišel – izgovorjava: šou, pəršou

Pri uprizoritvi leta 2013 je bila uporabljena oblika krajevnega govora, ki je tu zapisana. Tak govor Železnikarji uporabljamo v svojem domačem okolju, vendar z vsako generacijo v manj izraziti obliki.

cajt – čas
 cimar – soba
 fajmoštar – župnik
 gvišn – gotovo
 kamra – soba
 koštat – stati
 kunšten – pameten
 ment se – pogovarjati se
 poj – potem
 rihtat – urejat
 poverbat – podedovati
 vagat – tehtati
 zapufat se – zadolžiti se
 zmatran – utrujen
 voržoh – vzrok